

2. Закон України «Про оплату праці» від 20.04.1995 р. з подальшими змінами та доп. [Електронний ресурс] / Верховна рада України. – Режим доступу : www.rada.gov.ua

3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 р. № 291, із змінами [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.

4. Огійчук, М.Ф. Аудит: організація і методика [Текст]: Навч. посібник для вузів / М.Ф. Огійчук, І.Т. Новіков, І.І. Рагуліна. – К.: Алерта, 2010. – 584 с.

Задніпровський О., к.е.н, доц.
Київський національний
торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

ТОКСИЧНІ АКТИВИ ЯК ОБ'ЄКТ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Глобальним трендом сучасної економіки є постійно зростаючий рівень опосередкування всіх її об'єктів: ресурсів, транзакцій, врешті – будь-яких відносин між учасниками. Для управління і контролю за процесами критично важливими є завдання ідентифікації (як адекватного виокремлення) об'єкту та його достовірної оцінки. Одними з найпоширенішими в складі опосередкованих об'єктів є фінансові інструменти. Тільки на позабіржових валютних ринках похідних фінансових інструментів їх вартість склала 77 трлн дол. США на кінець першого півріччя 2017 р. [1] при тому, що оціночна доля деривативів складає до 50% загальної вартості світового капіталу (плюс до 20% становить вартість первинних фінансових інструментів).

В складі усіх фінансових інструментів глобальна рецесія кінця першого десятиліття XXI ст. висвітила (а скоріш нагадала про існування) прихованого класу об'єктів обліку: так званих токсичних активів.

Власне, сам термін «токсичні активи» запропонував в 2006 р, напередодні іпотечної кризи в США, фінансист Анжело Мозіло. Але не буде правильним думати, що до нього на існування таких об'єктів не вказували інші дослідники. В 1910 р. в Австро-Угорщині Павел Цьомпа зазначав: «якщо майно складається з продуктивних активів, то такі активи являють собою капітал, непродуктивні активи перестають бути майном капіталу, капітал щезає (знає редукації) і колишній актив, що втратив цінність для підприємства, вже не повинен рахуватися на балансі» [2]. Як зазначає О. Лемішовська, «у цій теорії йдеться не про активи зношені чи неліквідні, а про непродуктивні для конкретного підприємства активи», які є для нього тягарем і одночасно штучно завищують балансові показники [3]. Таким чином, ще на початку XX ст. існувало ясне

усвідомлення загрози фіктивного зростання розміру активів, яке стало інструментом «майстрів» креативного обліку в XXI столітті.

За даними Банку міжнародних розрахунків, на світовому позабіржовому ринку деривативів з першого півріччя 2017 р умовна сума непогашених позабіржових термінових контрактів демонструє сталу тенденцію до зростання. Умовні суми зросли з близько 482 трлн дол. США на кінець грудня 2016 р до 542 трлн дол. США на кінець червня 2017 р., що беззаперечно вказує на тренд фіктивізації глобального капіталу [4]. Зважаючи на масштаби проблеми, для обліковців необхідним є створення інструментарію, що дасть змогу адекватного виокремлення та можливо точного оцінювання таких проблемних ресурсів.

Проблему в проблемі становить що досі практично не існує загально визнаної характеристики та дефініції для цих об'єктів. З'явившись спочатку в нормативній базі з регулювання банківської справи, вони отримали багато назв.

В Україні з 2002 до 2019 р.р. застосовувався термін «негативно класифіковані активи», яким визначали, зокрема, сумнівні та безнадійні видані кредити та фінансові зобов'язання, дебіторську заборгованість з високим рівнем ризику тощо [5]. Варто вказати, що в актуальній редакції документу [6] ця норма чомусь не збереглась.

Урядова «Програма порятунку проблемних активів» США характеризує такі активи як «іпотеку та іпотечні цінні папери, а також похідні від них інструменти, які виникли або були видані до 14 березня 2008 р.»[7]. Таким чином, у визначенні ми бачимо по суті не загальну характеристику предмету, а певні його складові, прив'язані до абсолютно конкретної ситуації. Зазначимо, що чинність програми припинена восени 2010 р.

Відтак, незважаючи на наявність казуса, очевидним фактом є відсутність сталого терміну для об'єктів, беззаперечно шкідливих і по суті, таких, що можуть бути детонатором майбутніх криз.

Ідентифікація токсичних активів може здійснюватись шляхом регулярного оцінювання та рейтингування. Так, у практиці поводження з фінансовими інструментами США забезпечені боргові зобов'язання (Collateralized debt obligations, CDO) – фінансові активи, котрі є потенційно найтоксичнішими, які розміщуються траншами, зазвичай поділяються на старші (70-80% випуску, підлягають погашенню першими, отримують найвищий рейтинг), середні (отримують більш низький рейтинг) та субординовані (зазвичай не рейтинуються) [8].

Вітчизняне нормативне поле досі не знає такої практики, хоча в 2018 р. був розроблений та внесений до Верховної ради проект закону «Про рейтингування», п. 4.1 якого передбачає визначення рейтингів і щодо фінансових інструментів[9]. Сама система рейтингування в законопроекті (зокрема, ст.5) в цілому подібна до американської моделі. Проте в проекті не йдеться, яким чином присвоєння рейтингу авторизованим рейтинговим агентством співкоординуватиметься з обліковим (і звітним) відображення таких об'єктів.

Прикладні рекомендації для обліковців щодо оцінки фінансових інструментів всіх різновидів містить однойменний Міжнародний стандарт фінансової звітності

9 [10]. Підпункт 3.2. Стандарту містить детальну (і досить складну) схему припинення визнання фінансового інструменту. При цьому акцент робиться на тому, щоб максимально ускладнити збут токсичних активів шляхом продажу, а відтак – на недопущення фіктивізації капіталу. Покроковий алгоритм припинення визнання цих активів розглянуто у вигляді дерева рішень (див. П. ВЗ.2.1.). Проте сам текст стандарту чомусь уникає прямого використання терміну «токсичні, погані, негативно класифіковані активи», тощо.

На нашу думку, доцільним було б формальне закріплення в нормативній базі сталого терміну, що характеризує «токсичні активи» - в наведеній вище якості, та розповсюдження юрисдикції відповідного регуляторного акту на всі сфери діяльності (а не лише на банківський сектор).

На основі МСФЗ вартим є напрацювання національного документу - як покрокової інструкції, що передбачала б можливі оцінки, для унеможливлення як фіктивізації капіталу з одного боку, так і практики псевдобанкрутств – з іншої. Також доцільним було б зобов'язання щодо розкриття у примітках до фінансових звітів, рівно і у звітах аудиторів, що підлягають публікації, інформації стосовно таких небезпечних об'єктів на балансах підприємств.

Використана література:

1. Annual Statistics Guide. IOMA Derivatives Market Survey 2017. World Federation of Exchanges. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.worldexchanges.org/home/index.php/statistics/annual-statistics>
2. Ciompa P. Grundrisse einer ökonometrie und die auf der Nationalökonomie aufgebaute natürliche theorie der buchhaltung; ein auf Grund neuer ökonometrischer Gleichungen erbrachter Beweis, dass alle heutigen Bilanzen falsch dargestellt werden Verlag des Handelsschulvereines in Lemberg / Paweł Ciompa. – Lemberg: Druck von Artur Goldman in Lemberg, 1910. 202 s.
3. Лемішовська О.С. Капітал як об'єкт бухгалтерського обліку: історичний розвиток уявлень та еволюція наукової думки ОС Лемішовська - Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації, Тернопіль, випуск 1-2, 2018, с. 14. [Електронний ресурс]. URL: <http://library.tneu.edu.ua/images/stories/naukovi%20zhurnaly/institut%20buhgalterskogo%20obliku/2018/1-2.pdf>
4. BIS Statistics Explorer. Derivatives Statistics. The Bank for International Settlements. [Електронний ресурс]. URL: <https://stats.bis.org/statx/toc/DER.html>
5. Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства, затверджене Постановою Правління Національного банку України від 17.08.2012 р. № 346 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1590-12/ed20120817>
6. Положення про застосування Національним банком України заходів впливу. Затверджене Постановою Правління Національного банку України від 29.05. 2019 р. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1590-12>
7. Webel, B. Troubled Asset Relief Program: Legislation and Treasury Implementation. p. 7. [Електронний ресурс]. URL: http://waxman.house.gov/sites/waxman.house.gov/files/documents/UploadedFiles/TARP_Implementation.pdf.
8. Francis A. Longstaff, Brett W. Myers. How Does the Market Value Toxic Assets. Rawls College of Business. Texas Tech Universityz. August 2012. p. 3. [Електронний ресурс]. URL: https://www.anderson.ucla.edu/lib/email/image/longstaff_market_value_toxic_Aug2012.pdf

9. Проект Закону України «Про рейтингування». [Електронний ресурс]. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/JH66F00A?an=934>

10. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 Фінансові інструменти. [Електронний ресурс]. URL: https://www.mof.gov.ua/storage/files/IFRS_9_Ukrainian-compressed.pdf

Ільїн В., д.е.н., професор кафедри бухгалтерського обліку,
ННІ Обліку, аналізу та аудиту
Кушнірук К., студентка групи ОБД-18-2
ННІ Обліку, аналізу та аудиту
Університет державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ, АУДИТУ І АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА

Результативність діяльності відображається у фінансово-економічних показниках, які найкраще характеризують фінансовий стан суб'єкта господарювання та дають розуміння про економічний потенціал його розквіту. На сьогодні в умовах економічного розвитку суб'єктів господарювання питання фінансових результатів в бухгалтерському обліку вважається одним із основних при виконанні господарської діяльності, так як фінансовий результат є основним остаточним показником.

Фінансові результати характеризують майже всі аспекти діяльності підприємства: продуктивність праці, ступінь використання основних засобів, трудових, матеріальних і грошових ресурсів, собівартість реалізованої продукції, її якість, обсяг та ціни реалізації продукції, тощо [1].

Таким чином, удосконалення обліку, аудиту та аналізу фінансових результатів на сучасному етапі для підприємств є своєчасним і актуальним. Проте, на сьогодні найбільш поширеними та ваговими проблемами, пов'язаними з обліком фінансових результатів, що потребують метод вирішення, а саме проаналізувати стан забезпечення обліку, аудиту та аналізу з метою його осучаснення.

Завдання є дослідження організація обліку, аудиту і аналізу фінансових результатів підприємства у сучасних умовах. Для отримання необхідних облікових даних, пропонуємо постійне впровадження в бухгалтерії елементів управлінського обліку, з засвоєнням сучасних підходів.

Узагальнено найбільш важливі показники фінансових результатів діяльності підприємства представлені у формі №2 фінансової звітності «Звіт про фінансові результати» де відображається інформація про валовий прибуток (збиток), фінансовий результат від операційної діяльності, фінансовий результат до оподаткування та чистий фінансовий результат. До того ж у Звіті про фінансові результати відображається інформація про сукупний дохід, що дає змогу аналізувати зміни у власному капіталі підприємства. Так, показники фінансових результатів (прибутку) характеризує абсолютну ефективність господарювання